

ландского языка во времена становления морских контактов между нидерландцами и англичанами, а именно в XV-XVIII вв.

Ключевые слова: языковые контакты, заимствования, мореходная терминология, нидерландский язык, английский язык.

Goncharova O. O., PhD, Cand.Phil.Sci, Assistant Professor,
Institute of philology, National Taras Shevchenko University of Kyiv

BORROWINGS IN NAUTICAL TERMINOLOGY FROM DUTCH INTO ENGLISH

Language contacts as a result of cultural, socio-economic and military-political connections between different nations took place long throughout the history of mankind. This article presents a review of lexical borrowings in nautical terminology which were introduced into the English language from Dutch during the period of sea contacts between the Dutch and the English namely during 15-18 centuries.

Key words: language contacts, lexical borrowings, nautical terminology, the Dutch language, the English language.

УДК 81'255:821.161.2=131.1

Гончарук Д. Д., студ.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ

КАЗКА ДЖАННІ РОДАРІ “LE AVVENTURE DI CIPOLLINO” В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ АНАТОЛІЯ ІЛЛІЧЕВСЬКОГО

У статті висвітлено головні аспекти, підходи та особливості перекладу італійської авторської казки Джанні Родарі «Пригоди Цибуліно». Проаналізовано специфіку відтворення онімів та емотивно забарвленої лексики.

Ключові слова: особливості перекладу, казка, авторська казка, емотивно забарвлена лексика.

Актуальність теми полягає в тому, що жанрові особливості перекладу італійської авторської казки на сьогоdnішньому етапі є мало дослідженими попри те, що кількість перекладів дитячої літератури постійно збільшується.

Мета нашого дослідження – виділити та проаналізувати особливості перекладу італійської авторської казки українською мовою, які є **об’єктом дослідження**.

Предмет дослідження – літературна казка “Le avventure di Cipollino” італійсько-го письменника Джанні Родарі та український переклад «Пригоди Цибуліно» Анатолія Іллічевського.

Згідно з Великим тлумачним словником сучасної української мови *літературна казка* – це «авторський художній, прозовий або віршовий, заснований або на фольклорних джерелах, або цілком оригінальний твір, переважно фантастичний, чародійний, у якому змальовуються неймовірні пригоди вигаданих або традиційних казкових героїв» [3].

Сьогодні українською мовою можна прочитати казки Джанні Родарі “Подорож Голубої Стріли”, “Джельсоміно в Країні брехунів” у перекладі Ілька Корунця, “Торт у небі” у перекладі Анатолія Собуцького та Володимира Чайковського; казкову історію Муні Вітчер “Джено і чорна печатка мадам Кріккен” у перекладі Анатолія Перепаді; всім відому казку Карла Коллоді “Пригоди Піноккіо” у перекладі Юрія Авдєєва та ін.

До ХХ століття література для дітей не перекладалася, а, скоріш, адаптувалася. Оскільки спеціально для дітей творів було небагато, то до потреб дитячої аудиторії пристосовували твори для дорослих. Створювалися переклади романів Дж. Свіфта, Ф. Рабле, Д. Дефо, з яких вилучалося все, що не відповідало тогочасним уявленням про корисне та зрозуміле для дітей.

Питанням особливостей перекладу авторських дитячих казок в Україні займалися: Венгрєнівська М. А. (на матеріалі французьких казок), Моспан Н. В., Корунець І. В. (на матеріалі англійських казок) та інші.

За словами української дослідниці мови перекладу казок та перекладознавця Марії Венгрєнівської проблема перекладу казок пов’язана насамперед з особливостями їх художньої форми, стилістичних засобів та значної кількості зоонімів і антропонімів у її структурі. Часто перекладач надає текстові казки національного колориту [Венгрєнівська].

Авторську казку “Le avventure di Cipollino” італійського письменника Джанні Родарі на українську мову переклав Анатолій Іллічевський під назвою «Пригоди Цибуліно». Переклад (поки що єдиний) з’явився в 1977 році. Варто зазначити, що редактором перекладу є Микола Лукаш. Внесок видавничого редактора у поліпшення тексту був настільки значним, що при перевиданні книги на титульному аркуші зазначали: «Переклад з італійської А. Іллічевського за редакцією М. Лукаша». Уже саме ім’я головного персонажа – «Цибуліно» – звучало по-українському, в той час як у російських перекладах воно калькувалося з італійської. Слід згадати, що російською мовою переклад цієї казки здійснили такі перекладачі: З. Потапова, С. Маршак; І. Константинова; І. Шустова; Ф. Двін і в усіх випадках назва казки звучить так: «Приключения Чиполлино».

Оскільки казки розповідають вигадані події про вигаданих осіб, іноді навіть за участю фантастичних сил, то часто власні імена в казках є промовистими. У казках промовисті імена часто передають характер та темперамент героя, відтворюють та свідчать про його зовнішні особливості, недоліки або достоїнства.

Отже розглянемо спершу принципи перекладу онімів, адже вже в самій назві казки вжито ім’я головного героя *Cipollino* – *Цибуліно*.

Аби передати характерні риси зовнішності головного героя казки Джанні Родарі, *Cipollino* в перекладі стає *Цибуліно*, оскільки італійське слово «cipolla» означає «цибуля». Крім того, варто наголосити, що ім’я мандрівника *Cipollino* утворене від слова

cipolla за допомогою суфікса **-ino**, який вказує на здрібнілість назви особи. Помітно, що хоча при перекладі основу було перекладено, італійський суфікс **-ino** перекладач зберіг, транслітеруєчи.

Подібний переклад основи та транслітерація оцінного суфікса відбувається з іменами його родичів: *Cipolletto* – *Цибулетто*, *Cipollotto* – *Цибулотто*, *Cipolluccio* – *Цибулущча*.

Заміна на власне український відповідник назв осіб відбувається і в інших випадках.

Наприклад, *canè Mastino* – *пес Гавкун*, насправді ж італійське слово *«mastino»* означає *«мастино»* – одна з порід сторожових собак. Недоречним було б в українському перекладі транслітерувати ім'я, назвавши пса Мастіном. У дитячій уяві не виникало б задуманого автором образу пса і таким чином втрачалася б та особлива роль, яку відіграє пес у казці – він вірно служить своєму хазяїнові, оберігає його і щораз, коли бачить небезпеку, починає гавкати. Таким чином, можна дійти висновку, що перекладач, назвавши пса Гавкуном, має за ціль передати характер тварини і дати дітям можливість відчувати, яку важливу місію виконує пес своїм гавкотінням.

Крім того, аби зберегти забарвлення та значення промовистого оніма та передати недоліки і вади зовнішності одного з героїв, перекладач вдається до створення неологізмів. Так, наприклад, павук, якого в тексті-оригіналу звали *Sette e mezzo*, в перекладі має ім'я *Павук Півосьмака*. Адже автор пояснює, що павука називали так через те, що він мав сім з половиною лапок, бо половину восьмої він втратив іще в ранньому дитинстві через нещасливий випадок.

Розглянемо приклад:

*Venne anche una famiglia di **Millepiedi** forestieri, cioè il padre e due figli, che si chiamavano **Centozampine** e **Centogambette*** [Rodari, 8].

*A одного разу до майстерні прийшла ціла родина **Сороконіжок**: батько **Сороконіг** і двоє синів – **Сороконіжка** і **Сороколапка*** [Родарі, 7].

Перш за все, варто зазначити, що італійський іменник *«millepiedi»* перекладається як *«сороконіжка»* і утворений за допомогою основокладання: *mille* – *тисяча* та *piedi* – *ноги*. Важливо наголосити на тому, що українське слово теж утворене основокладанням числівника та іменника: *сорок* та *ніжка*. Помітно, що в італійській та українській мові використовуються різні числівники на позначення кількості ніг у комах.

Оскільки у реченні йдеться про родину Сороконіжок – про батька та двох синів, автор вирішує за допомогою утворення неологізму показати різницю у віці між батьком та дітьми. У даному разі батька звати *Millepiedi*, одного сина – *Centozampine*, іншого – *Centogambette*. Імена дітей утворено вже за допомогою іншого числівника *cento*, що в перекладі означає *«сто»*, та іменників: *zampine* – *лапки*, *gambette* – *ніжки*.

Варто зазначити, що перекладач не вдається до зменшення кількості лапок у комах-дітей і перекладає їхні імена так: *Сороконіжка* і *Сороколапка*. Проте перекладач зберігає початкову форму слова *«нога»*, не надаючи зменшено-здрібнілого відтінку *«ніжка»*, таким чином батька називають *Сороконіг*.

Далі за контекстом видно, що італійська комаха має тисячу ніжок, а українська – сорок: *Sarebbero capaci di rompere **mille** paia di scarpe con un piede solo* [Rodari, 8].

*Вони можуть збити **сорок** пар черевиків і на одній нозі* [Родарі, 7].

Важливо, що Анатолій Іллічевський адаптує переклад до культури українського читача за рахунок заміни одного числівника іншим. Подібне відбувається у такому реченні:

*Ma mica tanto, poi: era zoppo solo da **centodiciassette** zampe* [Rodari, 8].

*A шкутильгає він трішки, всього-на-всього на **двадцять дві** ніжки* [Родарі, 7].

Необхідно звернути увагу на числівники, що позначають кількість ніжок у членів родини комах. Ідеться про батька Сороконогу, який через немолодий вік та деякі пережиті нещасливі ситуації має ваду – у нього нездорові ноги, і він шкутильгає в оригіналі на *centodiciassette* – *сто сімнадцять ніг*, а в перекладі – на *двадцять дві*. Подібна адаптація виправдана, адже недоречно було б написати, що Сороконіг шкутильгає на сто сімнадцять ніг, маючи лише сорок.

Оскільки казка «Пригоди Цибуліно» призначена для дітей, то автор широко використовує емоційно забарвлену лексику, і перекладач відтворює її в перекладі. Наприклад:

– *E tu, **piccolo malandrino**, pagherai salate queste lagrime* [Rodari, 15].

– *A tu, **голодранцю**, дорого заплатиш за мої гіркі сльози* [Родарі, 16].

Вжитий в оригіналі негативно забарвлений іменник «*malandrino*» вдало відтворено українським негативно забарвленим «*голодранець*». А. Іллічевський повністю передає зневажливе ставлення мовця, щоб підсилити обурення і бажання розплати, перекладач не використовує залежний прикметник *piccolo* – *малий*.

В перекладі негативно-марковані оцінні назви осіб зберігають своє забарвлення:

Brigante! Розбишака! Бунтівник!

Briccone! Шахрай! Облудник! Негідник!

Перекладач використовує метод додавання і надає ряд синонімів на позначення одного італійського іменника, тобто розвиває думку дійової особи, надаючи негативній оцінці більшої інтенсивності.

В тексті оригіналу також вживаються емотивно забарвлені дієслова, щоб підкреслити особливості поведінки героя. Так, наприклад Вишенька *pochav mимрити* – *comincilò a farfugliare*, коли не знав, що відповісти на запитання своїх тіток, які змушували його постійно вчитися. Або, коли тітки його сварили, він починав *penetувати* – *strillare*.

Проте й тоді, коли автор вживає немарковану, нейтральну за емоційним забарвленням лексику, перекладач продовжує насичувати переклад емоціями. Так, наприклад, тітки сварили свого племінника Вишеньку і наказували йому:

– *Smetti subito di **piangere*** [Rodari, 20]!

– *Zараз же перестань **рюмсати*** [Родарі, 21]!

Слово «*piangere*» означає *плакати*, проте перекладач із синонімічного ряду обирає просторічне, емотивно забарвлене дієслово «*рюмсати*». Помітно, що завдяки цьому перекладач підкреслює, що тітки не співчують своєму племіннику і до того ж кепкують з його сліз.

У момент, коли Цибуліно мав змогу посперечатися з Лимоном, він сказав:

1. *Maestà, – **si provò a dire**, – mi spingono* [Rodari, 25]!

2. *Vаша величність, – **насилу пробелькотів він**, – то мене ж задавлять* [Родарі, 26]!

Пропонуємо порівняти слова автора – *si provò a dire* – *насилу пробелькотів він*. Очевидно, що в оригіналі Цибулоне «намагався, спробував сказати», а в перекладі він «насилу пробелькотів». За Великим тлумачним словником «белькотати» – це нерозбірливо, без ладу щось говорити [3]. Слід зазначити, що перекладач вдало використав емоційно забарвлене дієслово, підкресливши страх перед безвихіддю та відчуттям болю в тому, що Цибуліно задавлять.

Заміна нейтрального іменника на емоційно-маркований відбувається в реченні:

*Aveva due servitori incaricati di ficcargli in **bocca** quel che arrivava, e altri due che davano il cambio ai primi quando erano stanchi* [Rodari, 29].

*Біля нього завжди вартувало двоє слуг, які затихали в його ненажерливу **пельку** все те, що привозилося* [Родарі, 30].

Італійське слово «*bocca*» перекладається як «рот». Проте, А. Іллічевський використовує зневажливий іменник «*пелька*». Більше того, за допомогою прийому додавання підкреслює жадність героя, вживаючи залежний емоційно забарвлений прикметник «*ненажерливий*».

Від того, що барон був настільки ненаситний, автор міркує:

*Si dovette subito provvedere per un **aiutante** che lo aiutasse a portare la pancia, perche da solo non ce la faceva più* [Rodari, 29].

*Довелося одразу найняти йому **попихача**, щоб возив його незмірне пузо, бо сам барон не міг йому дати ради* [Родарі, 30].

Хоча в тексті-перекладу йдеться про «*aiutante*» – помічника, в перекладі він стає негативно забарвленим «*попихачем*», тобто людиною, яка служить, як виконавець дрібних доручень, яким кожен розпоряджається, виявляючи свою зверхність.

Просторічна італійська лексика може також утворюватися завдяки суфіксам. Отже, іменник *moscone* утворений за допомогою суфікса *-one* доданого до основи *mosca* – *муха*. В перекладі, проте, спостерігаємо, що суфікс зі збільшено-згубілим відтінком не було збережено, а негативне забарвлення іменника *муха* було передано за допомогою залежного прикметника «*величезний*». Тому бачимо, що *moscone* – це *величезна муха*.

Неабияку увагу привертають оцінні назви осіб зі зменшено-пестливим відтінком, наприклад:

*Nel **finestrino** si vedeva un **vecchietto** con la **barba** rossiccia* [Rodari, 35].

*Біля **віконечка** сидів якийсь **дідок** з рудуватою **борідкою*** [Родарі, 36].

Італійські іменники оцінної семантики *vecchietto*, *finestrino* при перекладі зберігають морфологічну особливість, тобто емоційність передається за допомогою суфікса –*ок*: *дідок* та –*ечк*: *віконечко*.

Також помітно, що в тексті-оригіналу слово «*barba*» – *борода* не має зменшеного суфікса, проте в українській мові перекладач використав суфікс –*к* на позначення зменшено-пестливого відтінку: *борідка*, щоб не втрачалась емоційна насиченість речення.

Подібно відбувається і в такому реченні:

Povero ragazzo [Rodari, 10]! *Біднеський хлопчик* [Родарі, 9]!

Нейтральний прикметник *povero* – *бідний* та іменник *ragazzo* – *хлопець* в перекладі відтворено за допомогою слів зі зменшено-пестливим забарвленням.

В одному із речень слово «*un paesino*» перекладач відтворює за допомогою словосполучення «*невеличке сільце*». Окрім того, що А. Іллічевський зберігає здрібнілість іменника, він до того ж вживає залежний прикметник *невеличке* зі зменшено-пестливим відтінком, що чітко описує розміри села.

Емоційно-експресивне забарвлення лексики може передаватися за допомогою повторення слів з однаковою основою. Наприклад:

L'acqua del mare è azzurra [Родарі, 13].

Вода у морі синя-синя [Родарі, 14].

E' azzurra – синя-синя. В оригіналі прикметник «*azzurra*» вжито лише раз, проте, в перекладі прикметник «*синя*» повторюється двічі, що призводить до чіткого виражає колір води у морі.

Варто зауважити, що повторюватися можуть не лише іменники, а й вигуки, прислівники, наприклад:

Ahi [Родарі, 16]! – *Où-où-où* [Родарі, 17]!

Sospirava zitto [Родарі, 16]. – *Тихо-тихо зитхав* [Родарі, 17].

Однією з важливих особливостей будь-якої дитячої авторської казки є порівняльні звороти (*як, мов, немов, ніби*), за допомогою яких виділяються найсуттєвіші ознаки героя, зіставляючи його з тією особою чи предметом, для якого така ознака є виразнішою.

Наприклад:

Le lacrime gli scorrevano giù per le guance a sette a sette [Родарі, 30].

Сльози текли по щоках двома струмками все дужче та дужче, як водограї, як два водограї [Родарі, 31].

Хоча в тексті-оригіналу порівняння відсутнє, перекладач порівнює сльози з *водограєм*. Більш того, А. Іллічевський підсилює потік сліз, вдаючись до повтору, що сльози текли як два водограї.

У реченні:

– *Verrà anche la tua volta, Pomodoro, e allora scoppierai* [Родарі, 33].

– *Скоро й до тебе доберуся, Помідоре! Ти луснеєш, як гнилий баклажан* [Родарі, 34]!

Перекладач додає порівняння «*як гнилий баклажан*».

Порівняльні звороти є невід'ємною складовою будь-якої авторської казки. Адже це допомагає дітям звороти чітке образне уявлення про предмети, події, героїв, про які розповідає казка.

Отже, проаналізувавши особливості перекладу італійської авторської казки українською мовою, доходимо таких висновків. Часто автор в тексті-оригіналу використовує імена або назви на позначення імен героїв з підтекстом, тому, аби зберегти приховану інформацію промовистого імені перекладач адаптує імена героїв італійської казки. Перекладаючи казку Джанні Родарі “*Le avventure di Cipollino*”, Анатолій Іллічевський застосовує стратегію одомашнення. Для розшифрування імен та відтворення особливостей героїв в перекладі з'являються перекладацькі неологізми. Однією з особливостей перекладу деяких власних назв є адаптація за рахунок заміни одного числівника іншим, що наближає читача до реальності рідної країни. В перекладі Анатолія Іллічевського зберігається емоційно забарвлена лексика, а подеколи й нейтральна лексика оригіналу відтворюється конотативно маркованою.

Перекладач також широко застосовував прийом розширення або додавання в перекладі елементів, яких немає в оригіналі: просторічної лексики; залежних прикметників; синонімічних іменників; повторення слів з однаковою основою; порівняльних зворотів.

За допомогою стратегії одомашнення, адаптації та прийому додавання Анатолій Іллічевський надає текстові казки національного колориту, посилює образність, увиразнює емоції.

Перспективи дослідження. Отримані результати дослідження та зроблені висновки можуть служити корисним матеріалом для подальших порівняльних аналізів, спостережень та досліджень при вивченні особливостей перекладу авторських казок, зокрема адаптації текстів дитячої літератури, особливостей відтворення власних назв, емоційно-експресивної лексики, повторів та порівняльних зворотів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Венгреневская М.* Лингво-стилистические вопросы перевода на французский язык русской и украинской сказки. – Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.01.09. – К., 1981. – 169 с.
2. *Черняков Б.* Микола Лукаш – редактор українського художнього перекладу й лексикографії. – Режим доступу: archive.is/Yz5M.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. – 1440 с.
4. *Dizionario Russo-Italiano Italiano-Russo di Vladimir Kovalev.* – Quinta ed. – Milano: Zanichelli editore, 2005. – 2176 p.
5. *Devoto G., Oli G. C.* Dizionario della lingua italiana. – Firenze: Le Monnier, 2005. – 3188 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Родари Дж. Пригоди Цибуліно / Пер. з іт. А. Іллічевський; – К.: Веселка, 1985. – 185 с. 7. *Rodari G.* Le avventure di Cipollino. 2009. – 174 p.

Стаття надійшла до редакції 19..03.2014 р.

Гончарук Д. Д., студ.,
Институт филологии, КНУ им. Т. Шевченко, Киев

СКАЗКА ДЖАННИ РОДАРИ “LE AVVENTURE DI CIPOLLINO” В УКРАИНСКОМ ПЕРЕВОДЕ АНАТОЛИЯ ИЛЛИЧЕВСКОГО

В статье рассмотрены основные проблемы, способы и особенности перевода итальянской авторской сказки Джани Родари «Приключения Чиполлино». Проанализирована специфика воспроизведения имен и эмоциональной лексики.

Ключевые слова: *особенности перевода, сказка, авторская сказка, эмоциональная лексика.*

THE TALE OF GIANNI RODARI “LE AVVENTURE DI CIPOLLINO” IN THE UKRAINIAN TRANSLATION BY ANATOLIY ILLICHEVSKIY

The main problems, approaches and peculiarities of translation of the Italian author's tale of Gianni Rodari “Le avventure di Cipollino” are ascertained. Specificity of translation of names and emotional words is analyzed.

Key words: *specificity of translation, tale, author's tale, emotional words.*

УДК 378.147

Гордєєва А.Й., к. пед. н., доц.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ

МОТИВАЦІЙНА РОЛЬ ДІЛОВОЇ ГРИ У ФОРМУВАННІ НАВИЧОК АНГЛОМОВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

У статті аналізуються способи мотивації англomовної професійно орієнтованої комунікативної діяльності майбутніх психологів. Особливу увагу приділено діловій грі. Подаються рекомендації щодо її використання у процесі формування компетентності в говорінні.

Ключові слова: *професійно орієнтована комунікативна діяльність, навички усного спілкування, англomовна компетентність, студенти-психологи, ділові ігри*

Формування особистості засобами конкретної навчальної дисципліни є одним з найважливіших завдань системи освіти сьогодні. У випадку вивчення іноземної мови в якості об'єкта навчання виступає мовленнєва діяльність в усіх її видах: говорінні, аудіюванні, читанні та письмі. Організація навчання іншомовного спілкування на нефілологічних факультетах передбачає здійснення студентами професійно орієнтованої мовленнєвої діяльності. Завдання викладача іноземної мови полягає в тому, щоб активізувати пізнавальну діяльність студентів у процесі навчання, створити умови для практичного оволодіння мовою, вибрати такі методи навчання, які б сприяли підвищенню рівня мотивації до здійснення професійно орієнтованого спілкування.

Першим рівнем мовленнєвої діяльності є мотиваційно-спонукальна. Тому рівень мотивації тих, хто навчається, є важливим фактором для організації іншомовного спілкування. Якщо мовленнєві дії мовця вмотивовані, він краще розуміє матеріал, продуктивніше його запам'ятовує, і, відповідно, активніше здійснює спілкування (А.Н.Леонтьєв, А.А.Смирнов, Л.М. Фрідман, І.Ю.Кулагіна). Таким чином, головним завданням тих, хто навчає, є пошук способів мотивації іншомовної комунікативної діяльності тих, кого навчають.